

Nit de Sant Joan, nit de verbena

La nit de Sant Joan continua mantenint un aire misteriós fruit de tradicions ancorades en el passat, envoltades de superstició pagana, entre les quals destaca sens dubte la pràctica d'atribuir qualitats màgiques a un nombrós i divers conjunt de vegetals.

Te pareixes a eixa planta/ que té el nom de falaguera/ que en la nit de Sant Joan/ floreix, es grana i se seca", diuen encara al poble de Serra, a la Calderona, per a referir-se a un misteri inexplicable. I és que la nit de Sant Joan, la

nit del solstici d'estiu, conserva encara aquella màgia, com diria Josep Pla, del Gran Animal de la Naturalesa. A Mallorca el culte de la falaguera era molt estès, i els joves s'amagaven a la muntanya la nit de Sant Joan per veure si eren capços de recol·lectar-ne just en el moment de florir. Si podien trobar una mata en l'instant de la floració, cadascuna de les flors es

transformava en un "dimoni boiet", que reclousos en un tub de canya farien després el que els propietaris voldrien. Siga com siga, al voltant de la nit de Sant Joan s'edifiquen ordalies de tot ordre; són tradicions ancorades en un passat incert, envoltades d'una superstició pagana, i entre les quals destaca sens dubte aquesta pràctica d'atribuir qualitats màgiques a un nombrós i divers conjunt de vegetals. Verbenes, trèbols, pericons,

falgueres, carlines, roures, figueres... posseeixen diferents poders esotèrics, o com diuen els antropòlegs, praeternals. Fins l'extrem que és ben conegut l'adagi popular que diu: "Les herbes de Sant Joan,/ tenen virtut tot l'any".

Xenixell.

que les protegiran dels mals esperits. La carlina posseeix al centre de la planta una gran flor groga, que recorda un petit sol, i és tradició al Pirineu creure que quan cau la nit, aquella flor il·lumina l'entrada de les cases i fa fugir les bruixes i bruixots. També la ruda és emprada per espantar les bruixes, i era tradició la nit de Sant Jo-

an de fer-ne petites creus i col·locar-les als estables amb l'apotegma admonitori de "Qui té ruda, Déu l'ajuda".

Però les virtuts de les herbes collides la nit o la matinada de Sant Joan tenen més aviat caràcter medicinal, fins l'extrem que són tantes les bondats que de vegades se'ls atribueixen, que quan una persona no ha pogut desfer-se d'algun mal es diu que "no li han valgut totes les herbes de Sant Joan". L'espígol i la farigola collits aquesta nit serveixen per guarir, mentre es cremen, persones i animals malalts de gravetat, el pericó s'empra contra el reuma, per desinfectar les ferides i per espantar els dimonis; les fulles del xenixell són bones per a l'ull de poll: la moixera és molt efectiva contra la malaltia

Virtuts de les herbes sanjoaneres. A la Catalunya Nord els pastors puguen al Canigó a trenc d'alba per recol·lectar les carlines, que clavaran a les portes de les cases i

Pericó.

dels porcs i la floravia o l'espínacal, penjades als estables preserven i guaireixen els animals del mal de ventre. En molts llocs de Catalunya existia la pràctica de passar pel tronc esberlat d'un arbre els infants trencats, per curar-los la trencadura (generalment es feia servir un roure, tot i que de vegades també la figuera del diable). En la cerimònia, hi participaven quatre persones, els dos pares i un Pere i un Joan, que es disposaven a cada costat de la figuera. En general, l'acte consistia a fer que Pere passara el nen per l'arbre mentre deia: "Joan, aquí te'l dono

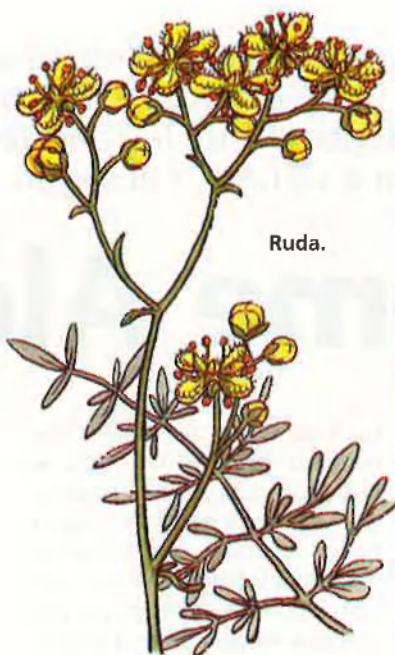
trenca"; Joan el prenia, i el tornava mentre deia: "Pere, aquí te'l torno". I així fins a tres vegades, però a la tercera Joan responia: "Pere, aquí te'l torno curat". Mentrestant, el pare i la mare de la criatura resaven tres avemaries i tres glòries en honor de la Santíssima Trinitat.

De tota manera, l'herba remeiera per antonomàsia és la verbena, la planta sanjoanera preferida per metges, boticaris, herbolaris, fetillers, bruixots i endevinaires. Fins l'extrem que abans d'anar a re-

Carlina.

col·lectar-ne, la nit de Sant Joan s'acostumava a fer festa i gran cerimònia, d'on ha quedat el terme de "verbena" com a sinònim de festeig estival. Les virtuts medicals de la verbena semblen infinites (en espanyol de vegades se'n diu simptomàticament "*curasana*"), i alguns autors l'han considerada l'autèntica panacea. Asseguren que penjada al coll alleuja del dolor i que un grapat de fulles posades al cap fa desaparèixer la migranya i el mal de cap, o que portada al coll dels xiquets els fa més llests, més atents i agradívols. Però fonamentalment la verbena ha estat emprada com a afrodisíac i com a herba per als encisaments. Perquè tinguera poders calia que durant tres divendres, a les vuit del matí, es visitara una d'aquestes plantes, i es feren al seu voltant tres voltes a reculons. Després calia tallar-la la nit de Sant Joan i reduir-la a pols mentre es deia: "Jo et conjure en nom de Venus i de Cupido, i del Sol i de la Lluna, que aquella que jo tocaré no podrà amar ningú més i que m'amarà com si fos ella". Després tocant la jove s'havien de dir aquestes paraules en llatí: "*Audi, filia...* (i el nom de la jove), *et inclina aurem*

Ruda.

tuam et obliviscere populum tuum et domun patris et sequere me" (escolta, filla... acosta la teua oïda i oblida el teu poble, i la teua casa paterna i segueix-me).

Siga com siga, de totes les tradicions de la nit de Sant Joan la que preferesc és la de les joanetes. Les joves casadores de les majals de l'Albufera acostumaven la vetlla de Sant Joan a passejar pels camps d'arròs en busca de capolls de flors (que anomenaven joanetes). Després els untaven d'oli i en socarrimaven la punta. Acte seguit en posaven un davall el llit i se n'oblidaven fins l'endemà. Si aquest, al matí de Sant Joan, s'havia entreobert, "s'havia grillat", amb l'aparició d'un pètal que sobresortia, allò era una resposta afirmativa i inequívoca a tres preguntes transcendents: si aquell any la jove es casaria, si el seu pare tindria bon redolí (és a dir, un bon lloc per a pescar a l'Albufera) i si finalment gaudiria de bona salut. El capoll grillat,

Verbena.

Botànica màgica de Sant Joan

Carlina i ruda

Contra les bruixes.

Falguera

Dimoni boiet. Per a la felicitat.

Espígol i timonet

Contra malalties greus.

Xenixell

Contra l'ull de poll.

Pericó o herbeta de Sant Joan

Antireumàtic i espantadimonis.

Verbena

L'herba dels encanteris.

Moixera, espinacal i floravia

Per a les malalties del ramat.

Roure i figuera

Per als infants trencats.

Les joanetes

Amor, bon redolí i salut.

símbol de la masculinitat, alegrava aquelles joves del Palmar, que a partir d'aquell matí miraven els xicons del poble en busca d'algun senyal que demostrara el signe premonitori de la joaneta. I qui sap si també se n'alegraven aquells pobres pescadors, i si damunt de la barqueta albuferenca no somniaven aquell matí a tindre per a l'any vinent un millor redolí, ple d'anguiles grosses com el puny.

Martí Domínguez

Falguera.